

Albert Wiesener var en ridder uten frykt i all sin ferd

2/4.86.
Morgenbl.

Da Albert Wiesener, nær 85 år gammel, forrige fredag bukket under for kreften, mistet mange en kjær venn og landet en stridsmann for rettferd i ulvetider.

Hans dør var alltid åpen for alle som trengte hans råd og hjelp.

Selv lærte jeg å sette pris på ham som den gode kamerat og det kloke og muntre menneske han var. Vi møttes første gang under hans stipendieopphold i Berlin 1927, der jeg på den tiden nylig hadde begynt på mine studier ved universitetet. Sammen med ham var hans venner Hans S. Jacobsen og Einar Schibbye kommet ditned, og en yngre nordlending, Einar Dyvik var der, sendt av banken han arbeidet i, for å kvalifisere seg ytterligere i faget. Disse tre og i tillegg Huljar Mjøen, senere VGs husdikter H. M., var en lystig og charmerende gjeng som det alltid var en glede å møte, et friskt pust fra Norge i utlendigheten.

Diskuterte

Vi ranglet på nordmenns vis, men der var alvor i leken, vi diskuterte så fillene føk alt mellom himmel og jord, ikke minst politikk. Den gang hadde nazismen i

Tyskland ennå ikke vist seg som noen makt å regne med, - det kom først tre år senere da riksdagsvalget høsten 1930 gjorde hitlers parti til det neststørste i Weimarrepublikkens parlament. - Og hva angikk Norge, var Quisling fremdeles på post i Russland, også for ham kom skjebnetimen først ved hans hjemkomst i 1930.

Nazister, ennsi NS-folk var der for ingen av gjengen enda. Den mest politiske, Hans Jacobsen hetlet nærmest til sosialismen etter sine erfaringer som arbeider ved en bilfabrikk i Amerika. Tonen i gjengen var mest en slags bohémaktig tevling i vittige replikker, med forbilder som Gunnar Heiberg, Nils Kjær og Sven Elvestad. Det var moro, og sjelden har jeg ledd så meget som i samværene med disse karene. Især var Schibbye ubetalelig i sin ofte groteste humor.

Scenen forandret

Efter studiene i Berlin flyttet jeg i 1932 hjem - for en tid - og av gjengen fra «dengang» var det Albert Wiesener jeg så mest til når jeg var i Oslo på ferie fra min lektorpost i Trondhjem. Den politiske scene, både ute og hjemme, var i mellomtiden blitt en annen. I Tyskland stod Hitler nå foran porten til sin maktovertagelse; striden mellom de andre partiene skapte den ene parlamentariske krise efter den andre.

I Norge var der politisk uro og økonomisk dårlige tider, og Quisling satt som forsvarsminister i regjeringen Kolstad/Hundseid, men mest opptatt av sine egne politiske planer. Wiesener var i mellomtiden blitt dommerfullmektig i Hamar og dyrket der et begynnende forfatterskap med den sorgmuntre lille romanen Vigdis og hennes barns fedre som første frukt. Den slo godt an, ble endog filmet. Kanskje var litteraturen en vei å gå for ham?

I 1935-36 tilbragte jeg et års tid i Amerika, og da jeg kom hjem var scenen påny en annen. I Tyskland hadde Hitler, nu eneveldig Führer og øverstkommanderende for en raskt voksende krigsmakt, vist sitt sanne ansikt, med voldelig utryddelse av all opposisjon, konsentrasjonsleire for alle anderledes tenkende, og bestialsk mishandling av landets jødiske minoritet. I Norge hadde Quisling dannet sitt NS-parti og strevet for å vinne plass for det på Stortinget. Valget i 1936 viste med all ønskelig tydelighet hvor fåfengt dette var. Jeg var bare overrasket over å høre at Wiesener det året meldte seg inn i NS, men det skulle snart vise seg at han gjorde det i en bestemt hensikt.

Våren 1937 tok han nemlig opp med Quisling spørsmålet om å lovfeste ansvarlighetsprinsippet i partiet. Et utvalg som føreren måtte rådspørre i alvorlige

situasjoner, og som han måtte stå til ansvar for. «Førerprinsipp uten ansvar er diktatur» hevdet Wiesener. Quisling avviste dette med forbitrelse. Han stod ikke ansvarlig for noen verdensinstans, men for Vårherre og Hamalene. Han hadde gitt Quisling hans freiserkall. Wiesener fikk etterpå skriftlig bekreftelse på dette som siste ord i saken, men han opprettholdt sin opposisjon, innkallate til et medlemsmøte, og fikk der overveldende flertall for tanken om ansvarsprinsippet. Straks efter ble han ekskludert fra partiet på grunn av oppsetsighet. Det var Quislings svar på kravet om en smule demokrati i hans parti. Han skulle råde eneveldig av «Guds nåde». I sin siste bok Lys over landssvikoppgjøret (1985) betegner Wiesener dette som en tvangside Quisling var besatt av, noe den nøkterne jurist ikke kunne gå med på, hans visitt i NS-partiet varte således snaue syv måneder.

Nærmet seg Wiesener

Tre år senere kom den tyske invasjonen som opptakt til fem lange okkupasjonsår. Fra tysk hold nærmet man seg Wiesener, han var fra sin tid som Humboldtstipendiat i 1927 registrert som representant i Oslo for tyske universiteter. Man tilbød ham toppstillinger i norsk administrasjon. Det sa han neitakk til, og likeså til forslag om lønnsomme og

nærmest arbeidsfrie tyske agenturer. I situasjonen den gang var det ganske andre oppgaver som kalte på ham. Han var jurist, høyesterettsadvokat, kunne okkupantenes sprog, og nå ville det bli behov for kvalifiserte forsvarere for nordmenn stillet for tysk krigsrett. Det var det eneste han ønsket seg, og tyskerne godtok det uten betingelser.

Opprivende verv

Det ble et slitsomt og opprivende verv som han skjøttet med all sin energi og menneskelige medfølelse. Han har skildret sin virksomhet, de ofte uunngåelige nederlagene (krigens lov er hård), og de ofte knepne seirene, i boken Nordmenn for tysk krigsrett (1954). Slik tjente han sitt land efter beste evne, og var like ubemidlet i mai 1945 som i april 1940.

Da så marerittet omsider var over, kalte nye oppgaver på ham: Landssvikoppgjøret, et monstrum av en prosess med mer enn 90 000 saker. Den varte i seksten år, og enda var det ikke tale om å kunne prøve hver enkelt sak som all skikkelig rettspleie tilsier. Det ble for en stor del dom for kollektivt skyld, først og fremst NS-medlemskap. At der i de digre sekkene med titusener av saker var høyst ulike motiver tilstede, kunne det ikke tas hensyn til: det professor Andenæs med et mildt uttrykk har kalt «det vans-

kelige oppgjøret». Wiesener tillater seg i sin bok en adskillig strengere sprogbruk. I sin forsvarsgjerning hadde han funnet oppgjøret umulig, og uverdigg en rettsstat.

Under okkupasjonstiden så jeg Albert Wiesener bare en gang, sommeren 1940. Vi gikk gatelangs sammen og diskuterte spørsmålet: Er Norge i krig med Tyskland? Albert mente: Ikke efter kapitulasjonen 10. juni, da samtlige norske styrker la våpnene ned. Jeg mente der var krigstilstand efter Kongens Nei og efter at forsvarsjefen general Ruge frivillig var gått i tysk krigsfangenskap. Begge deler var levende bevis for at vi var i krig og innstilt på å fortsatte striden. Samtalen viste at vi ikke kunne bli enige om annet enn å være uenige, og vi skiltes vennskapelig for å gå hver vår vei. Da jeg senere hørte om Alberts arbeid i forsvar for landsmenn i tysk krigsrett, kunne jeg bare akte ham desto høyere for det.

Han hadde jus i blodet. Faren var dommer, og hans datter Hilde ble dommer. Det mest fremtredende trekk i hans karakter var en ubestikkelig rettferdighetssans. Den ledet hans gang på livsveien. Den kunne gjøre ham til en omstridt, ja uglesett person, særlig i forbindelse med landssvikoppgjøret. Men den holdt hans skjold blankt, Albert Wiesener var en ridder uten frykt og dannet i all sin ferd.

Arvid Brodersen